

Tosprogede elevers sprog- og læsetilegnelse

v/ Anders Højen
Lektor
Center for Børnesprog
Syddansk Universitet

Læring og kulturel anerkendelse i
en flerkulturel sammenhæng

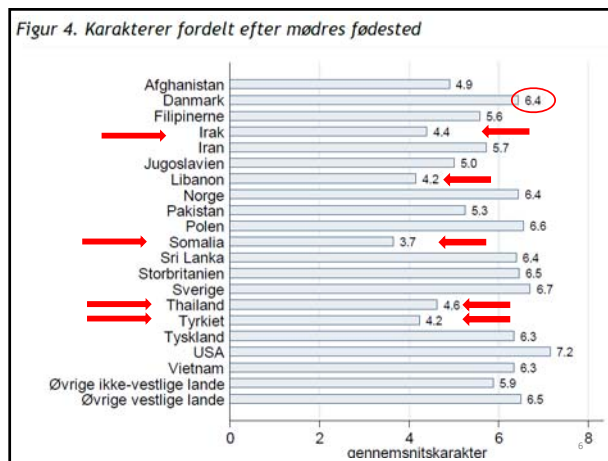
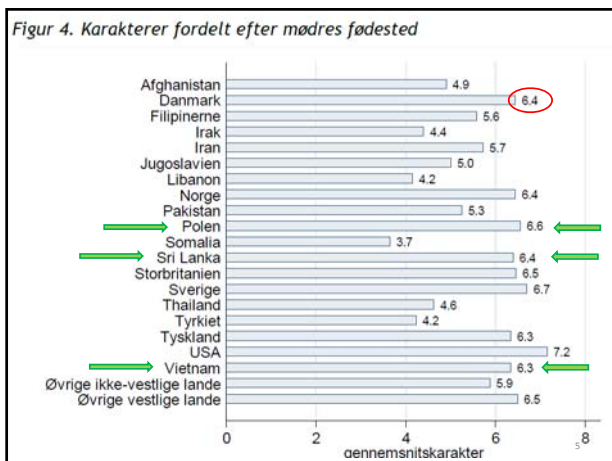
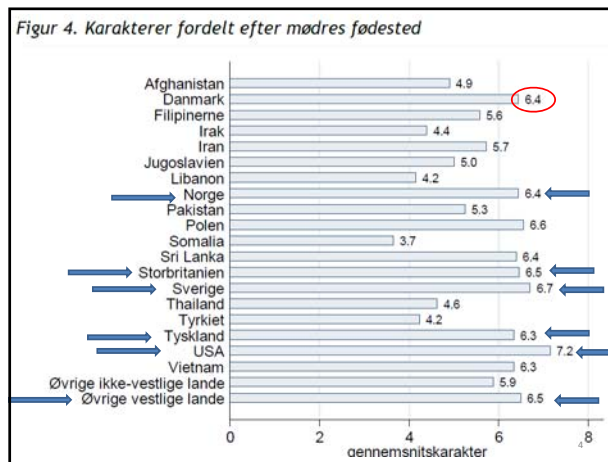
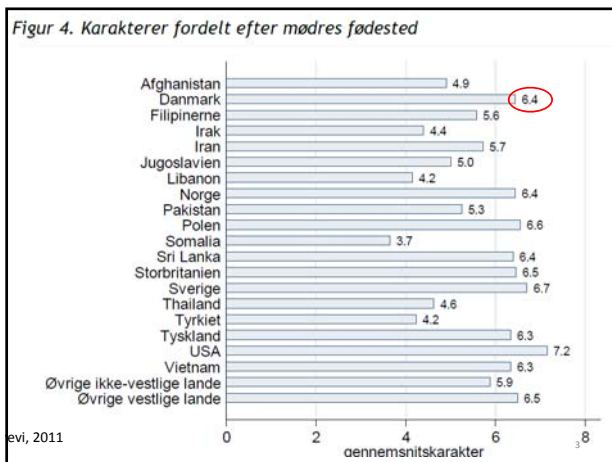
1

Hvad er problemet?

- Tosprogede klarer sig dårligt i skolen

Anders Højen 2

Risikofaktorer

- Ikke-vestlig baggrund
- Ikke-vestlig baggrund – hankøn
- Lavt-uddannede forældre (lav SES)
- **Hvor tidligt opstår forskellene?**
- **Særligt uheldige kombinationer af faktorer?**

7

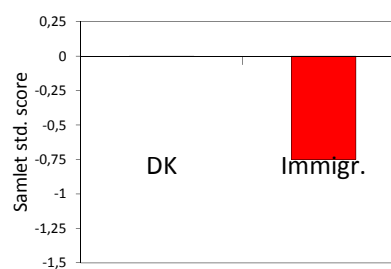
Datamateriale

- Børn i denne analyse
 - 3762: to etnisk danske forældre (**DK**)
 - 264: én dansk og én ikke-dansk forælder (**DK-F**)
 - 124: mindst én vestlig forælder (**Vest**)
 - 601: ikke-vestlige forældre (**Ikke-vest**)

Resultater

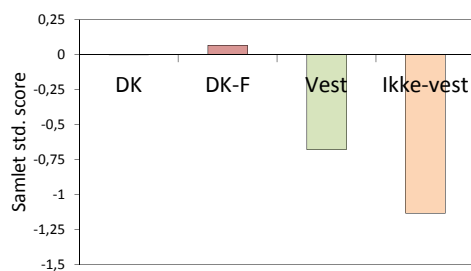
9

Etnicitet (tosprogethed)

10

Etnicitet

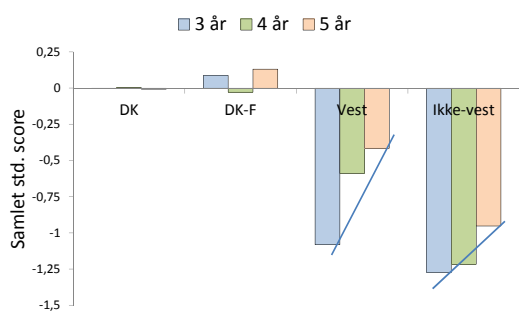
11

Resultater

- Etniske forskelle i tosprogedes sprogscore

12

Etnicitet – udvikling

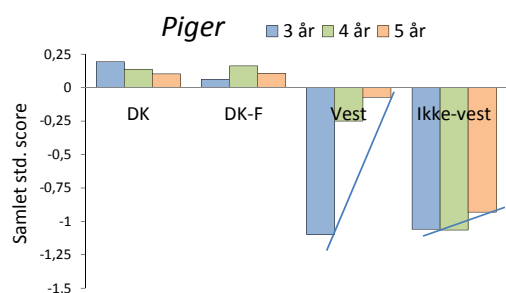
13

Resultater

- Etniske forskelle i tosprogedes sprogscore
- Hurtigere udvikling for vestlige end ikke-vestl.

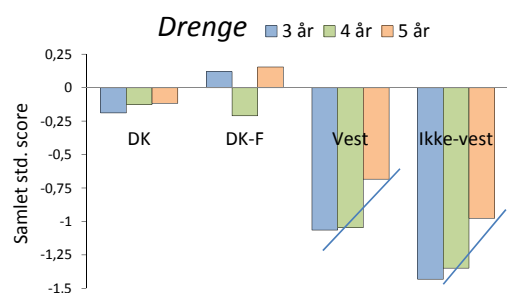
14

Etnicitet – udvikling

15

Etnicitet – udvikling

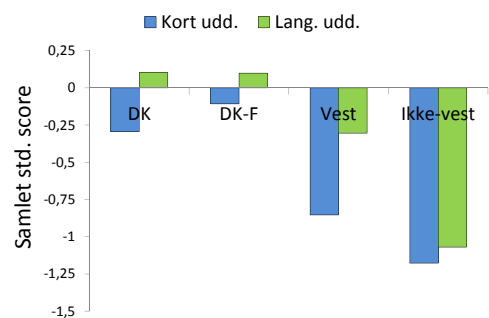
16

Resultater

- Etniske forskelle i tosprogedes sprogscore
- Hurtigere udvikling for vestlige end ikke-vestl.
- Drenge senere sprogligt udviklet end piger
- Vest-piger hurtigst udvikling – alle andre lærer (gennemsnitligt) for lidt dansk i BH

17

Uddannelse - etnicitet

18

Metode

- Ca. 9.000 hits
- Strenge kvalitetskriterier, kontrolgruppe, randomisering/match
 - Spm. 1: 19 studier
 - Spm 2: 37 studier
- Alle fra USA, mest spansk som modersmål
 - Latinoer i USA har ligheder med ikke-vestl. i DK

25

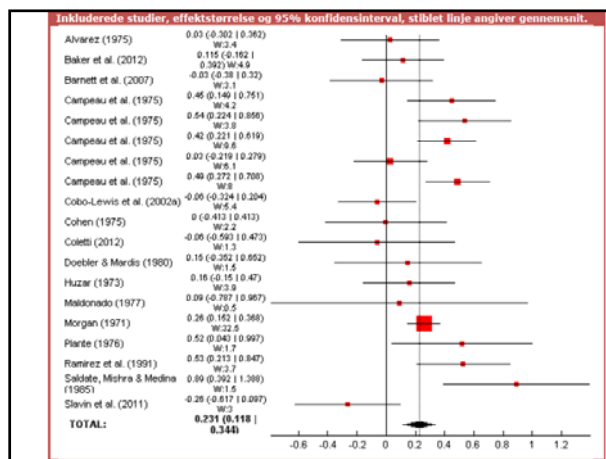
Metode

- Sammenregne *effektstørrelser*
 - 0,2 Lille
 - 0,5 Moderat, medium
 - 0,8+ Stor

26

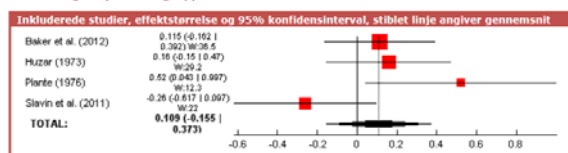
Spm. 1: Undervisningsprog

27

Studier med *randomisering*

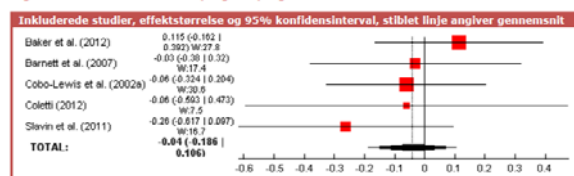
Figur 4: Effektstørrelse i inkluderede studier med randomiseret fordeling af elever i kontrol- og eksperimentgruppe

29

Efter år 2000

Figur 10: Effektstørrelse i tospogede programmer efter år 2000

30

Spm. 1: Undervisningssprog

- Svag samlet effekt
 - Stort set ingen effekt i randomiserede studier
 - Ingen effekt i studier efter år 2000
 - Konklusion: Undervisning på modersmål gør hverken skade eller gavn
- (Stadig vigtigt for tosprogede at kunne familiens primære sprog – og vigtigt at lære modersmålet fra start)

31

Spm. 2: Pæd/didakt. metode

- Etsproget såvel som tosproget undervisning på mange måder
- Studier undersøgte typisk forsk. curricula
- Mange forskellige metoder i enkelte programmer og curricula
- 37 studier

32

Tabel 23: Effekttørrelser baseret på samlet udbyttémål, fordelt på pædagogisk-didaktisk metode

Gruppe	Pædagogisk-didaktisk metode	Effekttørrelser				95% konfidensintervaller	
		N	k	ES	SE	Nedre	Øvre
1	Kollaborativ læring	618	6	.47	0.08	0.31	0.62
2	Supplerende individuel undervisning	217	3	.04	0.14	-0.23	0.30
3	Systematisk eksplicit instruktion	831	7	.45	0.14	0.17	0.73
4	Systematisk eksplicit instruktion og kollaborativ læring	574	3	.31	0.12	0.08	0.54
5	Systematisk eksplicit instruktion i supplerende gruppeundervisningsforløbsforløb	1422	10	.21	0.06	0.09	0.32
6	Systematisk eksplicit instruktion i supplerende individuelle undervisningsforløb	636	5	.39	0.15	0.08	0.69
7	Systematisk eksplicit instruktion, vurdering og tilpasning og evt. supplerende metoder	1206	4	.89	0.25	0.40	1.39
	Samlet	5504	38	.41	0.06	0.30	0.51

- Hjælp! Hvad er de aktive ingredienser?

33

Aktive ingredienser

- Systematisk og eksplicit instruktion
- Kollaborativ læring
- Vurdering og tilpasning (responsiveness to intervention)

34

Systematisk og eksplicit instruktion

Systematisk

- Rækkefølge af læringselementer følger forskningsbaseret viden om tilegnelse af tale- og skriftsprog
- Note: Ikke sadistisk eller kedeligt, bare logisk og gennemtænkt

Eksplicit

- Formålet klargøres
- Det konkrete mål klargøres
- Fokusområde udpeges

35

Systematisk og eksplicit instruktion

- Ofte konkret program
- "Manuskript" til hver undervisningstime
 - Formål
 - Hvad handler det om?
 - Hvad skal vi omkring?
 - Strategier til at få alle med
 - Opsamling og strukturering af viden

36

Eksempel

- Lydlig opm. er nødvendigt for afkodning

Eksplicit:

- Nu skal vi prøve at skille ord ad

Systematisk:

1. *Kaffe-maskine* (ord-niveau)
Udskifte *kaffe* med *tale* > *tale-maskine*
2. *Land – sand* (fonem-niveau)

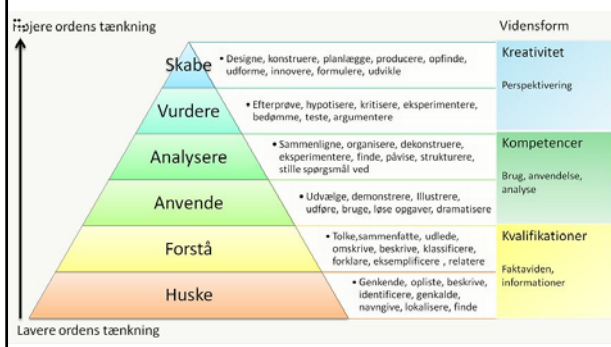
37

Kollaborativ læring

- Social kontekst og sociale processer
- Læreren tilrettelægger arbejde i små grupper
- Nå målet ved fælles hjælp
- Stærke og svage elever sammen
- IKKE frikvarter til læreren!
- Kræver sociale kompetencer
- Hvordan effekt for stærke elever?

38

Blooms taksonomi

40

Hvor hjælper indsatser mest?

Tabel 24: Effektstørrelser, fordelt på type af udbyttsmål

Udbyttsmål	Effektstørrelser				95% konfidensintervaller	
	N	k	ES	SE	Nedre	Øvre
Afkodning	389	5	.38	0.10	0.18	0.58
Læseforståelse	1001	7	.34	0.12	0.10	0.58
Afkodning og læseforståelse	1182	9	.59	0.18	0.24	0.95
Blandet	2932	17	.34	0.06	0.22	0.46

Didaktisk metode vs. strukturelle tiltag

- Didaktisk metode, fx
 - Systematisk og eksplicit instruktion
 - Kollaborativ læring
- Strukturelle tiltag
 - Vurdering og tilpasning af indsats (responsiveness to intervention)
 - (Jf. fx fordeling af elever på forskellige skoler)

41

Vurdering og tilpasning af indsats

- Præventiv/offensiv indsats
- Tests/målinger/vurdering
 1. TIDLIG identifikation af risiko for læsevanskeligheder
 2. Måltrettet indsats
 - Intensive forløb i små grupper
 - tæt opfølgning på elevens udbytte
 3. Løbende opmærksomhed på kompetencer

42

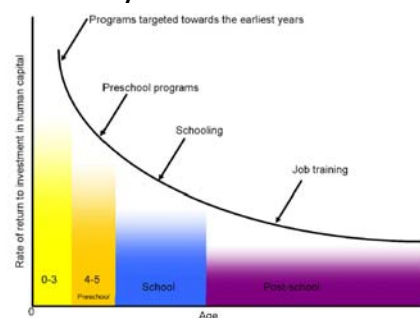
Vurdering og tilpasning af indsats

- Tre niveauer
 - Alm. klasseundervisning
 - Undervisning i små grupper (2-3 elever)
 - Specialundervisning
- Elever rykker frem og tilbage ml. niveauer efter behov
- *Vurdering og tilpasning af indsats sammen med syst. ekspl.:* Klart største effektstørrelser i Bleses og Højen (2013a)

43

Dyrt?

Heckman (2008)

(b) Returns to One More Dollar of Investment as Perceived at Different Ages, Initially and at Age 3

Opsummering

- Mange tosprogede klarer sig godt
- Sandsynlighed for problemer bunder mest i etnicitet og køn
- Tosprogsundervisning, modersmålsundervisning hjælper ikke L2 læsning
- Mest effektive indsatser er
 - *Kollaborativ læring*
 - *Systematisk og eksplicit instruktion*
 - ... særlig med vurdering og tilpasning af indsats

45

Referencer

- Bialystok, E. (2006). Bilingualism at school: Effect on the acquisition of literacy. In P. McCardle & E. Hoff (Eds.), *Childhood Bilingualism: Research on infancy through School Age* (pp. 107-125). Clevedon: Multilingual Matters.
- Bleses, D., & Højen, A. (2013). Forskningskortlægning om læseindsatser overfor tosprogede elever. Syddansk Universitet: Institut for Sprog og Kommunikation, for Undervisningsministeriet.
- Bleses, D., & Højen, A. (2013). Evidensbaserede undervisningsstrategier: Idékatalog med evidensbaserede strategier til tilrettelæggelsen af læseundervisningen af tosprogede børn. Syddansk Universitet: Institut for Sprog og Kommunikation, for Undervisningsministeriet.
- Heckman, H. J. (2008). Schools, Skills, and Synapses. *IZA*, 2008(3015).
- KREVI. (2011). Folkeskolens Faglige Kvalitet: Analyse af Skolernes Undervisningseffekt. http://kreivi.dk/files/Rapport_Folkeskolens_faglige_kvalitet.pdf.

46